

sopisima, te doktorskim disertacijama i različitim informacijama u njima. Dakako, i taj broj ČSP ima opširni informativni dio tj. ocjene i prikaze knjiga, časopisa, zbornika i kroniku. Spomenimo samo »Osvrt na neke bugarske knjige o jugoslavensko-bugarskim odnosima u drugom svjetskom ratu« od *B. Mitrovskog*.

Marijan Maticka

ARHIVSKI VJESNIK XVI, 1973.

J. Adamček — I. Filipović — M. Hrg — J. Kolanović — M. Pandžić, *Seljačke bune XV—XVIII stoljeća (građa)*, 7—85. Prva dva autora i djelomično M. Križman objavili su od VII do XV godišta AVj, osim u br. XIII, »nekoliko zbirki građe o seljačkoj buni 1573. i prilikama u doba bune«. Ovo je svojevrsan nastavak tog rada, jer će objelodanjena građa »pokazati kako su različiti oblici seljačke klasne borbe bili stalna komponenta hrvatske povijesti u doba feudalizma«. Građa se nazali u arhivima Hrvatske, Slovenije, Mađarske, Italije, Austrije i u Zentralbibliothek u Zürichu. U cjelini su objavljeni važniji dokumenti, a ostali samo u registima. Građa je podijeljena u osam grupa: 1. seljačka buna u Donjoj Bukovici 1479 (13 dok. — Hrg); 2. otpor davanju desetine u Moravačkom distriktu 1490—1510. (4 dok. — Filipović i Kolanović); 3. pobuna seljaka na posjedu Banci u križevačkoj županiji 1516. (2 dok. — Kolanović); 4. seljačka buna na vlastelinstvima Beli i Ivancu 1568—69. (3 dok. — Filipović); 5. Pazinska buna 1570—71. (10 dok. — Filipović); 6. odjeci seljačke bune 1573. (3 dok. — Filipović); 7. nemiri na posjedima vlastelinstva Vukovina (5 dok. — Filipović i Kolanović); 8. nemiri na posjedima zagrebačkog kaptola u Varaždinskim toplicama u XVII st. (20 dok. — Hrg i Pandžić). Ispred svake grupe je tekst J. Adamčeka s kratkim sadržajem događaja; on je izvršio i izbor dokumenata. U naslov je uneseno XVIII st., no iz toga stoljeća nije ovdje objavljen ni jedan dokument.

I. Karaman, *Prilozi za povijest bune križevačkih seljaka 1755. god.*, 87—107, publicira sedam dokumenata istražne komisije, koji su gotovo svi iz fonda Acta banalia u Arhivu Hrvatske u Zagrebu, koji nisu bili pristupačni Lj. Ivančanu prilikom izrade njegove studije (v. str. 88. bilj. 2), a prema autorovoj ocjeni je to »najvažnija dokumentarna građa za zbivanje između grada Križevaca i rijeke Lonje u proljeće 1755.«

J. Lučić, *Neobjavljene isprave i akti XIII stoljeća iz Dubrovačkog arhiva*, IV dio, 109—22, objavljuje dvanaest dokumenata (sveukupno u I do IV dijelu 43, vidi AVj pod istim naslovom br. X 117—33, XIII 381—95, XIV 55—68) s podacima za gospodarsku povijest iz zadnjeg decenija toga stoljeća i o trgovačkim vezama Dubrovnika s nekim gradovima u Italiji. U predgovoru daje sadržaj za svaki dokument, a prije same građe donosi popis s kratkim registom. Posljednja tri dokumenta nemaju preciznu dataciju, već samo: druga polovica i potkraj stoljeća. Šteta je što zadnji dokument nije mogao biti točnije datiran jer predstavlja »fragment nekog nacrtu trgovačkog ugovora između Dubrovnika i Ancone«.

I. Karaman, *Historijat slavonskih vlastelinstava do sredine 18. stoljeća (»Slavonski katastar« P.I. Passardyja)*, 123—157. U predgovoru autor daje koncizan pregled nastajanja vlastelinstava i upozorava na ne baš obilato sačuvanu građu, što uvećava vrijednost sačuvanih izvora. Objavljuje iz Prot. 3, fond »Acta urbarialia et conscriptiones bonorum« u Arhivu Hrvatske, pregled vlastelinstava (povijesni razvitak i promjene vlasnika) što ga je sastavio komorski upravitelj P.I. Passardy

1745. za tri slavonske županije. Prema ispravama na osnovu kojih je rađen, vidi se da izvor obuhvaća razdoblje do 1732, a Passardy nastavlja do u drugu polovinu sedmog decenija XVIII stoljeća. Valja napomenuti da je to drugi prilog u zadnje doba koji se temelji, čini se, na neobično plodnoj djelatnosti Passardyja, koja je uz to i vrlo dobro dokumentirana u sačuvanim izvorima. U Zborniku Historijskog instituta JAZU 7, 1974, I. Erceg objavljuje studiju »Presjek kroz imovno stanje i obaveze stanovnika Osijeka (početkom 2. polovice 18. stoljeća)«, 29—60, koju je izradio uglavnom na temelju registracije Passardyja iz 1753, koja se nalazi u Državnom arhivu u Budimpešti.

D. Božić-Bužančić, Prilog poznavanju građana i pučana u Splitu početkom XVI stoljeća, 159—176, publicira popis iz 1507. koji se nalazi u Historijskom arhivu u Zadru. Već je upotrijebljen, ali, koliko je autorici poznato, nije u cjelini objelodanjen. Popis čine 368 lica, 173 iz starog grada unutar palače i 195 iz novog grada. Nakon popisa autorica klasificira sva lica prema prezimenima i hipokorističima, zatim ona koja nose naslov »ser« i najzad ih svrstava prema zvanjima. Građa je vrijedna ne samo za stratigrafiju slojeva stanovništva Splita, već i za antropometrijska istraživanja.

J. A. Soldo, Inventar arhiva franjevačkog samostana u Zaostrogu, 177—252, iznosi u uvodu pregled povijesti samostana i autora koji su se tim arhivom služili. Inventar je analitički i vrlo detaljan, što je vjerojatno posljedica »ne prevelike količine građe«. Pergamene vremenski pripadaju XVII st. i dalje, s izuzetkom dvaju prijepisa iz XV stoljeća. Veći dio građe, knjige i spisi, vezani su uz upravu samostana, ekonomiju ili djelatnosti pripadajućih crkvenih institucija. Nešto šire značenje imaju potvrde i priznanja državnih vlasti franjevcima za zasluge. Treba istaknuti skupinu kolonatskih ugovora i oporuke, jer daju važne podatke za gospodarsku povijest. Oporuke i neki spisi uprave samostana objavljeni su u obliku regesta. Zanimljiva je i skupina turskih dokumenata, uz koje se nalaze i prijevodi. Građa teče relativno kontinuirano od XVII odnosno XVIII stoljeća.

N. Klaić, »Ostaci ostataka« Hrvatske i Slavonije u XVI st. (od mohačke bitke do seljačke bune 1573.), 253—325, na temelju analize tiskanih izvora i najnovijih rezultata historiografije, zauzima svoje današnje gledište o uzrocima bune 1573. Zaključuje da je program te bune mogao sastaviti samo vojnik. Veću važnost pridaje činjenicama koje do sada nisu bile stavljane u prvi plan kao odlučniji uzroci, između ostaloga trgovinu prvih dvaju Habzburgovaca vlastelinstvima. Svrachevu izjavu tumači kao težnju za uspostavljanjem krajiškog oblika uprave, što bi bio rezultat ideja vojnog vodstva ustanka; to bi slijedilo i iz »prividne borbe« protiv mitnica i nesuprotstavljanja javnoj tlaci.

M. Pandžić, Diplomatičko-povijesna analiza povelje hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II (III), kojom se bibriskom knezu hrvatskom banu Pavlu Subiću podjeljuje nasljedno banstvo (1293), 327—360. Nakon uvodnog izlaganja problema i historiografskog pregleda o tom pitanju, autor utvrđuje da je povelja sačuvana u prijepisima koje prenosi u svoju radnju iznijevši samo važnije razlike među njima. Nakon toga vrši analizu povelje, diplomatički je raščlanjava i pretresa njezin povijesni okvir, zaključujući da će se, možda, ipak pronaći original u nekadašnjem arhivu Zrinskih, danas rastepenom. Do tada pitanje njezine autentičnosti »ostaje, s obzirom na svoje definitivno rješenje, još uvijek« otvoreno. Kao prilog radnji dodane su »Razne pravilne i (posve ili djelomično) nepotpune diplomatske formule« prema Smičiklasovu Codexu VII, što, čini se, nije bilo neophodno; na njih se moglo upozoriti i u bilješcima.

F. Mječec, Izvori za jugoslavensko-lužičke kulturne veze u srpskom kulturnom arhivu u Budišinu, 361—366, upozorava na važan izvor podataka o tim odnosima, koji nije bio iskorišten u literaturi što je navodi. Rad institucija iz kojih

tu građu prenosi bio je od 1937—45 zabranjen, pa je to imalo za posljedicu da su očuvani samo ostaci ostataka. Građa potječe iz razdoblja 1844—1972. Iako po svojoj vrijednosti vrlo raznolika, učinjena je pristupačnom preko specijalnog inventara lužičkosrpskog kulturnog arhiva što ga Mječek publicira.

S. Bačić, Osvrt na akciju evidentiraja arhivske građe izvan arhiva SR Hrvatske, 367—73, daje prikaz toka i problema vezanih za tu važnu akciju 1967—70 (za dalje godine prikupljeni podaci nisu obrađeni). Uspješno i dobro vođena akcija zapinje zbog smanjivanja raspoloživih financijskih sredstava, što je produžuje i tako građu izvan arhiva dovodi u opasnost da se zbog neevidentiranosti uništi, otuđi i iznese iz zemlje. U prikazanoj fazi posla najviše je urađeno na arhivima crkvenih institucija i organizacija, što je posljedica njihove relativne mnogobrojnosti.

U rubrici Prikazi i recenzije nalazi se pet priloga: Vladimir Mošin, Anchor Watermarks (J. Kolanović); Lamberto Donati, Bibliografia della miniatura (S. Krasić); Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine grupe autora (A. Nikić); Lamberto Donati Il »non finito« nel libro illustratio antico (S. Krasić) i prikaz časopisa Archivmitteilungen br. 2—6, 1973. (V. Omašić).

U rubrici Vijesti nalazimo izvještaje koji su uže vezani s arhivskom djelatnošću.

U časopisu nailazimo na jednu novinu: uz svaki prilog navedena je šifra univerzalne decimalne klasifikacije — koliko je poznato, prvi put u jednom arhivističkom časopisu u Hrvatskoj.

Mladen Svab

VJESNIK HA U RIJECI I PAZINU I—XVIII, 1953—73.

Časopis koji je predmet ovog prikaza počeo je izlaziti 1953. pod imenom »Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci«, da bi od godišta V, 1959. bio preimenovan u »Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci«, a s godištem X, 1964—65. postaje »Vjesnik Historijskih arhiva Rijeke i Pazina«. Godište I i II uredio je I. Beuc, III—VIII M. Zjačić, VIII—IX i X Đ. Milović, a s godištem X—XII urednikom postaje D. Klen. Od godišta XIV, 1969, sadržaj časopisa podijeljen je na ove rubrike: Građa, Članci i rasprave, Inventari i Vijesti.

Ovaj prikaz izrađen je tako da je kronološkim redom (uz neke izuzetke) po određenim cjelinama prikazana I građa, tj. objavljeni izvori, II rasprave, studije i članci i III inventari, registri, popisi i prikazi iz arhivistike.

I.

M. Zjačić, Dvigradski statut (VI—VII, 233—294). Sumarno analizirajući tekst statuta, danas u Historijskom arhivu u Rijeci (dalje HAR), autor ga datira u drugu polovinu XIV st. na osnovu, neposredno iza statuta upisane, isprave iz 1413, nesistematiziranosti istorodnih odredbi i vrste pisma. Tekst izvora je popraćen korisnim bilješkama, što je stalna praksa ovog autora prilikom publiciranja građe, a prethodi mu pregled organizacije vlasti u općini Dvigrad.

D. Klen, Statut bužetske općine (VIII—IX 71—137 i X 119—199), publicira stariji statut iz 1435, uz hrvatski prijevod, upozorivši pri tom da je mlađi statut iz 1575. tiskan, prema I. Strohalu, u Veneciji 1776. s dodatkom 8 terminacija. Nedostajanje nekoliko listova starijeg statuta autor dopunjuje odgovarajućim odredbama statuta iz 1575. U opširnijem uvodu, nakon opisa statuta pisanog mlađom

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor

*IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK*

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE